

Katja Korva

LAPSIPERHEIDEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KÖYHYDESTÄ

Tapaustutkimus vanhempien kokemuksista köyhyydestä ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden riittävydestä

LAPSIPERHEIDEN VANHEMPIEN KOKEMUKSIA KÖYHYDESTÄ

Tapaustutkimus vanhempien kokemuksista köyhyydestä ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden riittävydestä

Katja Korva
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Katja Korva

Opinnäytetyön nimi: Lapsiperheiden vanhempien kokemuksia köyhyydestä

Työn ohjaajat: Aira Vähärautio, Kari Virolainen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: 4/2020

Sivumäärä: (38+3)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Auta Lasta ry:n Lapsirikas -hanke. Lapsirikas -hankkeen toiminta on lapsiperheiden kotiin suuntautuvaa arjen apua. Toimeksiantajan toiveena oli ollut jo pitkään, että lapsiperheiden kokemia köyhyyttä tutkittaisiin ja perheiden kokemuksia aiheesta tuotaisiin esille. Toimeksiantajan mielestä perheiden kokema köyhyys on herkästi koteihin piiloutuva ongelma, jota on kuitenkin ilmennyt hankkeen kotiin suuntautuvan työn kautta. Toiveena oli, että perheiden kokemuksia saadaan esille ja kuuluville.

Tällä opinnäytetyöllä halutaan kuvata lapsiperheiden kokemuksia köyhyydestä ja sitä, miten köyhyys ilmenee perheiden arjessa eri tavoin. Koska köyhyyden kokemiseen liittyy usein tarve turvautua yhteiskunnan tarjoamiin eri tuki- ja palvelumuotoihin, haluttiin kartoittaa myös perheiden kokemuksia tukien ja palveluiden vastaavuudesta perheiden tarpeisiin sekä mahdollisia kehittämisideoita niihin liittyen.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonhankintamenetelmänä toimi teemahaastattelu. Teemahaastattelujen kautta haluttiin kuvailla perheiden omia kokemuksia aiheesta, ja samalla mahdollistaa haastateltavien omien merkityksenantojen ja painotusten esilletuominen. Tutkimuksen pohjalle on kerätty aiheeseen liittyvää tietoperustaa köyhyydestä Suomessa ja lapsiperheissä, sekä lapsiperheille suunnatuista tuista ja palveluista ja niiden riittävydestä. Tietoperustan pohjalta on kehitetty haastatteluja ohjaavat teemat, joiden pohjalta on koottu haastattelurunko. Aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittelua, joka on luontainen jatke teemahaastatteluille.

Tuloksissa selvisi, että perheet kokivat köyhyyden elämässään monin eri tavoin, ei pelkästään aineellisena puutteena. Köyhyyden nähtiin vaikuttavan laajasti elämän eri osa-alueisiin. Köyhyyden koettiin vaikuttavan valintojen mahdollisuuksiin, kulutustottumuksiin ja yleisesti perheen hyvinvointiin. Vanhempien kokemukset omasta hyvinvoinnistaan ja sen heikkenemisestä oli yksi merkittävimmistä tutkimustuloksista. Taloudellisista ongelmista kärsivien lapsiperheiden vanhempien hyvinvointi vaatisi jatkotutkimuksia.

Asiasanat: Lapsiperhe, suhteellinen köyhyys, köyhyys

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

Author: Katja Korva

Title of thesis: Experiences of poverty of families with children

Supervisors: Aira Vähärautio, Kari Virolainen

Term and year when the thesis was submitted: 4/2020

Number of pages: (38+3)

The thesis was commissioned by the Auta Lasta ry's Lapsirikas project. Lapsirikas project is an everyday help for families with children. It had been a wish of the commissioner to investigate the poverty experienced by families with children and to highlight their experiences on the subject. In the opinion of the commissioner, the poverty experienced by the families is a delicately hidden problem in the home. The poverty experienced by the families, however, has been seen through the work at home of the project. It was hoped that the families' experiences would be brought up.

The purpose of this thesis is to describe the experiences of families with children in poverty and how poverty is seen in the everyday life of families. As experiencing poverty often involves the need to rely on the various forms of support and services provided by society, it was also desirable to find out where the families need support.

The research was carried out as a qualitative research and theme interviews were used to get the material. The theme interviews were intended to describe the families' own experiences of the subject, while allowing the interviewees to express their own meanings and emphases. The research has gathered relevant information on poverty in Finland and families with children, as well as on support and services for families with children and their adequacy. The themes guiding the interviews have been developed based on the research information gathered, which form the basis of the interview. The material was analyzed by breaking down the themes gathered from the interviews.

The results showed that families experienced poverty in many ways in their lives, not just material deprivation. Poverty was seen to have a broad impact on different aspects of life. Poverty was perceived to influence choices, consumption habits and the well-being of the family in general. Parents' experiences of their own wellbeing and its decline were one of the most significant findings of the research. In my opinion the welfare of the parents in financial difficulties would require further research.

Keywords: Family with children, poverty

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KÖYHYYS	8
2.1	Köyhyys Suomessa	8
2.2	Köyhyys lapsiperheissä	9
2.3	Lapsiperheille suunnatut tuet ja palvelut.....	11
2.4	Tuen ja palveluiden riittävyys	12
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	15
3.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävät	15
3.2	Tutkimusmetodologia	16
3.3	Kohdejoukko ja aineistonhankinta menetelmä	16
3.4	Aineiston analysointi.....	19
3.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	20
4	TULOKSET.....	22
4.1	Perheen arki ja kokemukset	22
4.1.1	Kulutustottumusten muuttaminen.....	22
4.1.2	Perheen hyvinvointi.....	23
4.2	Tuen ja palveluiden riittävyys	25
4.3	Tuen ja palveluiden kehittäminen	27
4.3.1	Palveluohjaus ja sen merkitys.....	28
4.3.2	Hakemusprosessien yksinkertaistaminen	29
4.3.3	Palveluiden vastaavuus	30
4.4	Johtopäätökset.....	32
5	POHDINTA	35
	LÄHTEET.....	37
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lapsiasiainvaltuutettu Tuomas Kurttila julkaisi vuonna 2018 vuosikirjan *Köyhyydellä ei leikitä*, jossa hän kuvaa köyhyyttä ja sen kokemista lapsiperheiden näkökulmasta. Kurttila kuvailee vuosikirjassaan, että perheiden köyhyys ei ole staattista, vaan tulojen määrä vaihtelee muuttuvien elämäntilanteiden mukaan. Esimerkiksi perhevapaiden tai opiskelujen myötä tulot voivat hetkellisesti vähentyä, ja taloudellinen tilanne helpottaa yleensä, kun vanhemmat palaavat työelämään. Perheitä voivat kohdata myös yllättävät tilanteet, kuten perheenjäsenen sairastuminen, tapaturmat, työttömyys tai ero lapsiperheessä, mitkä usein heikentävät perheen taloudellista tilaa.

Lapsiperheiden köyhyyden taustalla on usein työttömyyttä ja vähäistä koulutusta. Suomessa köyhyyttä on sekä työelämän ulkopuolella että työssä käyvillä. Työssäkäynnistä huolimatta perheet voivat jäädä suhteellisen köyhyysrajan alapuolelle. Tämä on erityisesti lapsiperheitä koskeva ilmiö. Perheiden rakenne vaikuttaa talouden tilanteeseen, sillä korkein köyhyysriski on perheissä, joissa on vain yksi palkansaaja. (Kurttila, 2018. 15-16.)

Opinnäytetyön tilaajana toimii Pelastakaa Lapset ry:n Lapsirikas hanke. Hanke tarjoaa lapsiperheille konkreettista apua arkeen. Hankkeen työ on matalan kynnyksen toimintaa, jota perheiden on helppo hakea ja saada, eikä perheiden tule täyttää mitään tarkempia kriteeristöjä saadakseen apua. Perheiden oma kokemus avuntarpeesta on riittävä peruste avun saannille. Toiminta perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen, jossa vapaaehtoiset henkilöt auttavat perheitä perus arjen sujumisessa, esimerkiksi kodin- tai lastenhoitoon liittyvissä asioissa.

Takkula ja Savela ovat teettäneet vuonna 2018 Pohjois-Pohjanmaan LAPE- Toimiva arki - hankkeen toimeksiantona kyselyn alueen lapsiperheille. Kyselyn tulosten analyysistä ilmeni, että useat lapsiperheet kokevat tarvitsevansa esimerkiksi taloudellista tukea ja ruoka-apua. Tulokset tukevat ajatusta siitä, että useat perheet kokevat arjessaan köyhyyttä. Toimeksiantajan toiveena on saada perheiden ääni kuuluviin ja tuoda lapsiperheiden köyhyyttä esille ja puhutuksi, sillä lapsiperheiden köyhyys on toimeksiantajan mielestä helposti koteihin piiloutuva asia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla Lapsirikas -hankkeen kautta etsittyjen lapsiperheiden vanhempien kokemuksia köyhyydestä ja sitä, miten köyhyys vanhempien mielestä ilmenee

perheen arjessa. Lapsiperheiden köyhyys on usein koteihin piiloutuva aihe, josta tulisi saada syvempää lisätietoa, jotta asiaan voitaisi alkaa etsiä ratkaisuja ja saada aihetta laajemmin puhutuksi. Tavoitteena on saada kokemukseen perustuvaa tietoa siitä, miten köyhyys todella näyttäytyy lapsiperheiden arjessa niin Lapsirikas -hankkeen toiminnan kehittämiseksi.

Pyrin opinnäytetyöllä lisäämään tietoisuutta lapsiperheitä koskevasta köyhyydestä. Opinnäytetyö tukee sosionomien ammatillista osaamista lisäämällä tietoa lasten ja perheiden hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Sosiaalialan kompetenssien mukaan sosionomin tulee osata analysoida epätasa-arvoa, huono-osaisuutta sekä hyvinvointia tuottavia rakenteita sekä edistää kansalaisten osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia. Valitsin kyseisen aiheen sillä koen sen olevan ajankohtainen ja kiinnostava, koska olen opinnoissani perehtynyt perhetyöhön ja varhaiskasvatukseen. Työn kautta pyrin tukemaan ammatillista kehitystäni ja lisäämään työelämätaitojani. Ymmärrän aiheen vaativan sensitiivistä työtettä, jota pyrin harjoittamaan prosessin edetessä.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Lapsirikas -hankkeen kautta lisäämällä tietoisuutta lapsiperheiden kokemasta köyhyydestä. Tuloksia voidaan hyödyntää aineistona hankkeen tulevissa tutkimuksissa tai selvityksissä, sekä kehittämään hankkeen toimintaa vastaamaan tarkemmin perheiden tarpeisiin. Tuloksia voidaan myös käyttää aineistona hankkeen kautta myös erilaisissa aiheita koskevissa seminaareissa.

2 KÖYHYYS

2.1 Köyhyys Suomessa

Suomi on eurooppalaisissa tilastoissa edelleen matalan köyhyyden maa. Kun vakavaa materian puutetta kokee Euroopassa noin 12% väestöstä, Suomessa vastaava luku on noin 2,9%. (Isola & Suominen, 2016. 45.) Suomessa ilmenevä köyhyys ymmärretään suhteellisena köyhyytenä, joka eroaa kehitysmaissa ilmenevästä absoluuttisesta köyhyydestä. Absoluuttinen köyhyys tarkoittaa henkilöllä aliravitsemusta ja nälkää, sekä puutteita ihmisen perustarpeiden täyttämiseksi. Suhteellinen köyhyys puolestaan tarkoittaa kykenemättömyyttä saavuttaa yhteiskunnassa yleisesti odotettua vähimmäiselintaso tai säädyllistä elämää taloudellisten resurssien puutteen vuoksi. (Moisio, 2006. 639. Isola & Suominen, 2016. 28.) Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan köyhyyttä, jossa huomioidaan yleinen tulo- ja elintaso, kulutustottumukset ja elämäntyyli (Karvonen & Salmi, 2016. 7).

Tilastokeskuksen mukaan pienituloiseksi määritellään henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot ovat pienemmät kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien käytettävissä olevien rahatulojen mediaanitulosta. Vuonna 2017 pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä oli 654 000. Pienituloisten osuus kotitalousväestöstä oli 12,1%, mikä on 0,6% enemmän kuin edellisenä vuonna. Pienituloisista 236 000 oli kotitalouksia, joissa on lapsia. (Suomen virallinen tilasto SVT, 2017. Tulonjakotilasto, verkkojulkaisu. Viitattu 4.11.2019.)

Köyhyys on monin tavoin muutakin kuin pelkkää materiaalien resurssien puutetta. Köyhyys voi tarkoittaa vähäisiä vaihtoehtoja, toivon ja näköalan puutetta, heikkoa itsetuntoa, ulkopuolisuutta tai heikentynyttä terveyttä. Eri ilmiöt kietoutuvat toisiinsa niin, että kierrettä voi olla hankala katkaista. Köyhyydessä elävien kulutusmahdollisuudet ovat rajattuja ja pakon sanelemia. Köyhyys voi luoda myös tunteen siitä, että itsellä ei ole samoja mahdollisuuksia kuin muilla. (Eskelinen & Sironen, 2017. 23.)

Köyhyyden yhtenä ilmenemismuotona voidaan nähdä ihmisten koettu hyvinvointi. Voimakkaimmin työikäisten koetun hyvinvoinnin heikkoa tasoa selittävät työttömyys, työkyvyttömyys ja tuloköyhyys. Näistä ongelmista voi koitua seurauksia esimerkiksi terveydelle, ne voivat johtaa sosiaaliseen

ulossulkemiseen tai jopa psyykkisiin vaikeuksiin. (Isola & Suominen, 2016. 11, 43.) Kokemukset köyhyydestä ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä. Köyhyys ei ole vain rahan tai materian puutetta, ja moni pienituloisen ei välttämättä pidä itseään köyhänä. Hyvinkin köyhä ihminen voi olla onnellinen ja tyytyväinen elämäänsä. (Eskelinen & Sironen, 2017. 24.)

Ajoittaista köyhyyttä aiheutuu usein ihmisten elämäntilanteiden muutoksista. Kun köyhyys pitkittyy, ongelmat alkavat moninaistua ja kasvaa. (Isola & Suominen, 2016. 43.) Mikäli köyhyysjakso on lyhyt tai tilapäinen, perheet voivat tukeutua säästöihin tai lainaan, tai he voivat tarvittaessa lykätä isompia hankintoja. Köyhyysjakson pidentyessä, säästöt ja luotto hupenevat. (Moisio, 2006. 644.) Voidaankin väittää, että tuloerot voidaan helpommin hyväksyä, mikäli voidaan havaita pienituloisuudesta tai köyhyydestä nousun olevan mahdollista ja tulojen tasoittuvan ajan myötä. Mikäli köyhyysjakso pääsee pitkittymään, nousee mahdollisesti myös syrjäytymisen ja osattomuuden riski. Köyhyys on Suomessa voimakkaasti sidoksissa työmarkkina-asemaan, ja sen vuoksi pitkittyvä ja paheneva työttömyys heikentää Suomen asemaa. Monilla työikäisillä työkyky on heikentynyt vuosina, joita on jouduttu viettämään työttömänä. (Isola & Suominen, 2016. 43-47.)

2.2 Köyhyys lapsiperheissä

Lapsiperheellä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä perhettä, johon kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Lapsiperheiden köyhyys on moniulotteinen ongelma, jonka määrittely on haastavaa ja kehittyy jatkuvasti. Perinteinen tapa on mitata köyhyyttä arvioimalla tulojen riittävyttä, mutta erityisesti lapsia koskevaa köyhyyttä on tarkasteltava monipuolisemmin. Köyhyyttä voidaan määritellä tarkoittavan sellaisten voimavarojen puuttumista, jotka mahdollistavat toimimisen yhteiskunnassa tavanomaisella tavalla. Tällainen köyhyys, eli suhteellinen köyhyys, voi rajoittaa perheiden toimintaa, estää hankkimasta tarvittavia hyödykkeitä tai heikentää elinoloja. Köyhyys vaikuttaa lapsen myöhempään kykyihin ja mahdollisuuksiin toimia omassa yhteiskunnassaan. (Karvonen & Salmi, 2014. 7.) Vaikka lapsiköyhyys on kasvanut Suomessa viimeisten viidentoista vuoden aikana, se on edelleen eurooppalaisessa vertailussa vähäistä (Isola & Suominen, 2016. 46).

Köyhyys lapsiperheissä on ilmiönä hieman erilainen kuin muissa köyhissä kotitalouksissa. Köyhyyttä selitetään usein työttömyydellä tai työelämän ulkopuolella olemisella. Tämä pitää yleisesti paikkaansa lapsettomissa kotitalouksissa, joissa kotitaloudessa eniten ansaitsevat henkilöt, ovat pääasiassa työttömiä, eläkeläisiä tai opiskelijoita. Köyhissä lapsiperheissä sen sijaan lähes puolet lasten huoltajista ovat töissä. Köyhyys työssäkäynnissä huolimatta onkin nimenomaan lapsiperheitä kuvaava ilmiö. Köyhien lapsiperheiden huoltajat ovat muiden lapsiperheiden huoltajia useammin esimerkiksi pätkä- tai osa-aikatöissä ja matalapalkkaisissa töissä. Tällöin perheen vuosiansiot jäävät usein pieniksi. (Karvonen & Salmi, 2016. 21-22). Lapsiperheiden köyhyys työssäkäynnistä huolimatta ilmenee myös Tuomas Kurttilan Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa 2018.

Perheiden pienituloisuuteen vaikuttaa vahvasti perherakenne, eli tulonsaajien ja lasten lukumäärä. Tulotaso on yleisesti parempi, mikäli perheessä on enemmän kuin yksi tulonsaaja. Vuonna 2017 pienituloisten osuus kasvoi lapsiperheitä tarkastellessa, joita oli 18 000 enemmän kuin edellisvuonna. Yhden huoltajan perheissä pienituloisuusaste on korkea (25%). Kahden huoltajan perheissä pienituloisuusaste on matalampi (7,4%). (SVT, Tulonjakotilasto 2017. Viitattu 4.11.2019.)

Lapsiperheiden elämässä esiintyy usein muutoksia elämäntilanteissa ja toimeentulossa. Vanhemmat tasapainottelevat ansiotyön ja valtion avustamien hoitovapaiden välillä, joka heittelee perheen toimeentulon tilannetta. Lapsiperheiden tilannetta tuetaan perhepolitiikalla, jolla pyritään takaamaan lapselle turvallinen kasvuympäristö ja tukea vanhempia perheen perustamisen tilanteessa ja lasten kasvatustyössä. Suomalaisten hyvinvointi 2014 aineistossa ilmeni, että lapsiperheiden kokemus omasta toimeentulostaan jakautui kahtia: kahdella viidestä perheestä rahaa jäi säästettäväksi ja kahdella viidestä toimeentulossa oli eriasteisia haasteita. Pienempi tuloisilla perheillä oli vaikeampaa ylläpitää yhteiskunnassa vallitsevaa odotettua elintaso. Samalla kun yleinen elintaso nousee, nousevat myös vaatimukset siitä, mitä yhteiskunnassa katsotaan tarvittavan normaaliin elämään. (Vaarama, Karvonen, Kestilä, Moisio & Muuri, 2014. 145, 148.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton Vanhemman ääni -verkkokyselyllä selvitettiin lapsiperheiden vanhempien ja muiden läheisten huoltajien huolia viime vuoden ajalta. Kyselyn tutkimuksista selvisi, että vanhempien huoli perheen taloudellisesta pärjäämisestä vaikuttaa laajasti koko perheen hyvinvointiin. Rahahuolet ovat myös herkästi vaiettuja huolia, joista on hankala puhua kenellekään. Vastauksista selvisi, että rahahuoliin liittyi yksityisiä ja herkkiä asioita. Huolet liittyivät

esimerkiksi tulevaisuuden suunnitelmiin, mutta myös päivittäiseen elämiseen. Myös velka ja rahavaikeudet, jotka liittyivät esimerkiksi ulosottoon tai pelivelkoihin, ovat herkästi vaiettuja aiheita. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL, 2019. 4, 7, 16.) Lapsen näkökulmaa köyhyydestä tutkittiin Pelastakaa Lapset ry:n tuottamassa Lapsen ääni kyselyssä, jossa 15% lapsista kuvaili olevansa pienituloisesta perheestä. Pienituloisuutta ilmeni erityisesti yhden huoltajan perheissä ja perheissä, joissa vähintään toinen huoltaja oli työttömänä. Lapsen ääni raportissa esitettiin, että pienituloisiin perheisiin tulisi kohdistaa johdonmukaisia ja pitkäjänteisiä yhteiskunnan tukitoimia, jotta kaikkien lasten ja nuorten yhdenvertaisuus toteutuisi koko lapsuusajan. Kyselyyn vastanneet kuvailivat taloudellista tilannetta niin, että osalla ei ole varaa edes perustarpeisiinsa. (Pelastakaa Lapset, 2018. 2-3.)

2.3 Lapsiperheille suunnatut tuet ja palvelut

Suomessa yleisesti lapsiperheille on suunnattu erilaisia tukimuotoja, joilla on tarkoitus turvata lapsen ja hänen huolenpidostaan vastaavien toimeentuloa. Lapsiperheiden palveluiden järjestämistä määräävät useat lait ja asetukset. Näiden kokonaisuudella pyritään takaamaan kaikille riittävät ja alueellisesti tasa-arvoiset palvelut, vahvistamaan terveyden edistämistä sekä tehostamaan varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä. (Karvonen & Salmi, 2016. 64.)

Kansaneläkelaitos myöntää rahallisia tukia erilaisissa elämäntilanteissa oleville Suomen kansalaisille, esimerkiksi työttömille, lapsiperheille, opiskelijoille, eläkeläisille, sairastuneille, asevelvollisille ja vammaisille. Elämäntilanteen mukaan voi saada tarvittaessa asumistukea. Asumistukea saa sekä vuokra- että omistusasunnon menoihin, mutta osa asumisen kustannuksista tulee kuitenkin maksaa itse. (Kela, 2018. Kelan tuet. Viitattu 19.12.2019.) Perustoimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, joka kattaa elämän perusmenoja. Tukea voi saada, jos omat tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin menoihin, kuten ruokaan ja asumiseen. (Kela, Toimeentulotuen kokonaisuus. Viitattu 19.12.2019.)

Suomessa lapsiperheiden vanhempia tuetaan rahallisesti. Jokaisesta alle 17-vuotiaasta lapsesta Kela maksaa lapsilisää huoltajalle. Yksinhuoltajat saavat lapsilisän korotettuna. Ennen lapsen syntymää vanhemmat ovat oikeutettuja äitiysavustukseen. Äiti jää ennen lapsen syntymää äitiysvapaalle, jonka ajalta Kela maksaa äitiysrahaa. Äitiysvapaan jälkeen vanhemmat voivat pitää vanhempainvapaata. Vanhempainvapaan ajalta Kela maksaa vanhempainrahaa.

Vanhempainvapaalle voi jäädä joko äiti tai isä, ja se voidaan esimerkiksi jakaa molemmille. Isällä on oikeus hakea isyysrahaa, mikäli hän hoitaa pientä lasta kotona. Vanhempainvapaan jälkeen Kelalta voi hakea kotihoidon tukea, mikäli alle 3-vuotiasta lasta hoidetaan kotona. Mikäli lapsi on yksityisessä päivähoitossa tai häntä hoitaa palkattu hoitaja, vanhemmat voivat hakea yksityisen hoidon tukea. Kelalta voi hakea myös joustavaa tai osittaista hoitorahaa. (Kela, 2019. Lapsiperheiden tuet – Perhe-etuudet ja tuet lapsen sairastuessa. 2-9.)

Kela maksaa elatustukea erotilanteessa, jossa lapsi ei saa elatusta elatusvelvolliselta tai mikäli elatusapu on pienempi kuin elatustuki. Elatustukea voidaan maksaa myös silloin, kun elatusvelvollista vanhempaa ei ole. (Kela, Elatustuki. Viitattu 19.12.2019.)

Perheillä on mahdollista saada omaishoidontukea, mikäli esimerkiksi vanhempi huolehtii lapsestaan, joka sairauden, vammaisuuden tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti. Omaishoidon tuen järjestämisestä vastaa hoidettavan kotikunta. (Omaishoitajaliitto, 2019. 8-9.)

Lapsiperheille tarjotaan rahallisten tukien lisäksi useita erilaisia peruspalveluita – neuvolat, terveys- ja sosiaalipalvelut, varhaiskasvatus, esiopetus, aamu- ja iltapäivätoiminta, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, perhekeskukset, adoptioneuvonta sekä huoltajuus- ja elatusasioiden apu (Sosiaali- ja terveysministeriö, Palvelut perheille. Viitattu 11.8.19). Näitä peruspalveluita täydentävät seurakuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelut, jotka vaihtelevat kunnittain. Seurakunnat ja järjestöt tarjoavat perheille erilaista avointa toimintaa, esimerkiksi pikkukouluja, perhekahviloita, kerhoja ja leirejä. Palveluiden saatavuudesta, tasosta ja sisällöstä vastuu on valtiolla ja kunnilla. Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden ajatus lähtee siitä, että kaikilla on yhtäläinen oikeus hyvätasoisiin ja kohtuuhintaisiin peruspalveluihin, ja niiden saaminen ei saa olla riippuvainen varakkuudesta. (Karvonen & Salmi, 2016. 10.)

2.4 Tuen ja palveluiden riittävyys

Lapsiperheiden Toimiva arki – kyselyssä (2018) selvitettiin Pohjois-Pohjanmaan alueen lapsiperheiden ajatuksia heidän palveluntarpeistaan ja heidän saamistaan palveluista. Useat perheet kokivat tarvitsevansa taloudellista tukea, mutta vain osa heistä koki saaneensa sitä riittävästi tai riittävän pitkäaikaisesti. Taloudellisen tuen tarve oli suurinta yhden vanhemman

perheissä sekä perheissä, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Osa perheistä koki tarvitsevansa ruoka-apua, joista vain 17% koki saaneensa sitä riittävästi. (Takkula & Savela, 2018. 5-7.) Kyselytutkimuksen vastauksista voi päätellä, että osa perheistä kokee, että lapsiperheille kohdistettu taloudellinen tuki ei ole riittävä.

Julkaisussa selvitettiin lapsiperheiden kokemuksia heille kohdennettujen palveluiden saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Selvityksessä tarkasteltiin lapsiperheiden kannalta keskeisimpiä arkea ja yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja, terveys- ja sosiaalipalveluita sekä oppimisen tukia. Alle kouluikäisten lasten perheet käyttivät paljon erilaista kerhotoimintaa, osallistuivat perhekahviloihin, -kerhoihin ja muihin vastaaviin avoimiin toimintoihin. Nämä koettiin yleisesti helposti saavutettaviksi, niiden koettiin sijaitsevan lähellä kotia ja palvelut ovat pääosin maksuttomia. Noin viidennes kyselyyn vastanneista perheistä oli käyttänyt koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa kuluneen vuoden aikana. Pieni osa piti palvelun saatavuutta vaikeana. Neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palveluja käyttivät lähes kaikki lapsiperheet vuosittain. Näitä palveluita käyttäneet olivat niiden saatavuuteen pääosin tyytyväisiä – alle viisi prosenttia piti niiden saatavuutta hankalana. Hankalimpana koettiin kohdennettujen terveyspalveluiden saatavuutta. (Perälä, Halme & Kanste, 2014. 230-231.)

Lapsiperheiden Toimiva arki -kysely (2018) selvitti myös työntekijöiden näkökulmaa ja mielipiteitä perheille suunnatun avun riittävydestä. Kyselyssä kartoitettiin lapsiperheiden kanssa työskentelevien käsityksiä alueen lapsiperhepalveluista ja tuen eri muodoista. Kyselystä selvisi, että osa ammattilaisista ei osannut sanoa, oliko heidän alueellaan perheillä mahdollisuus saada tukea erilaisiin tuen tarpeisiin. Kyselyn vastauksista selvisi, että työntekijät kokivat, että perheet eivät saa riittävästi eikä riittävän pitkäaikaisesti apua tuen tarpeisiinsa. Avun ja tuen saaminen riittävän pitkäaikaisesti oli vastausten perusteella erittäin heikkoa kaikissa eri tuen muodoissa. (Takkula & Savela, 2018. 2-3.)

Työntekijöiltä pyydettiin kyselyssä kehittämisideoita lapsiperhepalveluiden kehittämiseksi. Kehitystarpeita ja -ideoita löytyi kyselyyn vastanneilta työntekijöiltä runsaasti. Vastauksista selvisi, että työntekijät korostivat tuen järjestämisen tärkeyttä perheiden arkeen, ja heille toivottiin konkreettista apua ja tukea. Apua haluttiin järjestettävän universaalina palveluna kaikille tarvitseville ilman erillisiä palveluntarpeen kartoituksia. Lisähenkilöstöä toivottiin useille eri työalueille, päiväkotien ryhmäkoot ja koulujen luokkakoot koettiin liian suuriksi, palveluista haluttiin enemmän tietoa perheille ja palveluiden hakemisesta perheille helpompaa. Kehittämisideat olivat

samassa suunnassa perheiltä saatujen vastausten kanssa, ja perheiden saama apu ja tuki koettiin riittämättömäksi tällä hetkellä. (Takkula & Savela, 2018. 9-10.) Yleisesti kyselyiden pohjalta voidaan olettaa, että lapsi- ja perhepalveluiden kehittämistarpeita on, eivätkä palvelut ja tuki vastaa täysin perheiden tarpeisiin.

Rahallisten tukien riittävyyttä selvitettiin Kelan ja TNS:n gallupissa (2017). Tuloksissa eroteltiin vastaajien mielipiteet koskien eri tukia sekä sitä, oliko vastaajalla omaa kokemusta kyseisestä tuesta. Erityisesti lapsiperheitä koskevia tukia olivat muun muassa kotihoidontuki, äitiys- ja vanhempainpäiväraha, ja lapsilisä. Kotihoidontuki koettiin näistä riittämättömimmäksi, sillä yli 30% vastaajista luokitteli sen täysin riittämättömäksi. Äitiys- ja vanhempainpäiväraha sekä lapsilisät koettiin pääasiassa jokseenkin riittäviksi. Muita lapsiperheitä mahdollisesti koskevia tukia olivat esimerkiksi toimeentulotuki ja asumistuki. Nämä tuet koettiin myös pääasiassa jokseenkin riittäviksi, ja yli 20% vastaajista koki nämä jopa täysin riittäviksi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2019. 92.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla lapsiperheiden vanhempien kokemuksia köyhyydestä ja sitä, miten köyhyys ilmenee perheen arjessa. Lapsiperheiden köyhyys on usein koteihin piiloutuva aihe, josta tulisi saada syvempää lisätietoa, jotta asiaan voidaan löytää ratkaisuja. Toimeksiantajan, Lapsirikas -hankkeen, toiminta perustuu asiakaslähtöisyyteen, ja hanke voi opinnäytetyön pohjalta kehittää omaa toimintaansa vastaamaan paremmin perheiden tarpeisiin.

Tutkimuksen tavoitteena on saada kokemukseen perustuvaa tietoa siitä, miten köyhyys todella näyttää lapsiperheiden arjessa, niin Lapsirikas -hankkeen toiminnan, kuin palvelujärjestelmän kehittämiseksi. Tulokset tuovat esille perheen ääntä ja kokemuksia, jotka lisäävät tietoisuutta piiloutuvasta ja usein myös perheille arasta aiheesta.

Opinnäytetyön tuloksista hyötyvät Lapsirikas -hanke, sosionomit ja sosionomiopiskelijat sekä muut perheiden kanssa työskentelevät. Toimeksiantaja voi hyödyntää opinnäytetyötä pohjatietona tulevissa tutkimuksissaan tai selvityksissään sekä tuoda lapsiperheitä koskettavaa köyhyyttä laajemmin esille ja puhutuksi esimerkiksi erilaisissa tilaisuuksissa ja seminaareissa. Sosionomit, sosionomiopiskelijat sekä perheiden kanssa työskentelevät voivat lisätä ammattiosaamistaan ja kehittää lapsiperheille kohdistettuja palveluita paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi.

Haastattelujen kautta pyritään saamaan vastaus seuraaviin tutkimustehtäviin:

- Miten lapsiperheiden vanhemmat kokevat köyhyyden näyttävän arjessaan?
- Miten lapsiperheille suunnatut tuet ja palvelut ovat vastanneet perheen avuntarpeeseen?
- Miten lapsiperheille suunnattuja palveluita ja tukia tulisi kehittää vastaamaan paremmin perheiden tarpeisiin?

Tutkimustehtävät on valittu ja rajattu pohjautuen teoriapohjaan. Tutkimustehtävillä pyritään vastaamaan opinnäytetyön tarkoitukseen ja tavoitteeseen. Ensimmäinen tehtävä on valittu, sillä opinnäytetyön tarkoitus on kuvailla juuri kyseisten vanhempien kokemuksia köyhyydestä. Toisella tutkimustehtävällä halutaan kartoittaa vanhempien kokemuksia siitä, miten saadut tuet ja palvelut

ovat vastanneet heidän avuntarpeeseensa. Kolmas tutkimustehtävä pyrkii löytämään kehittämisehdotuksia ja -ideoita perheiltä, jotta lapsiperheille kohdistettuja palveluita ja tukia pystyttäisiin kehittämään vastaamaan paremmin perheiden tarpeisiin.

3.2 Tutkimusmetodologia

Tutkimusongelman ratkaisussa käytetään kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusotetta, koska tarkoitus on kuvailla sitä, miten lapsiperheiden vanhemmat kokevat köyhyyden näyttäytyvän perheen arjessa. Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta, kun taas määrällinen tutkii tapausten joukkoa. Laadullinen tutkimus pyrkii antamaan uuden tavan tulkita ja ymmärtää kyseistä ilmiötä. (Kananen, 2014. 19.) Tuloksilla on tarkoitus kuvailla vain osallistuneiden henkilöiden kokemuksia ja mielipiteitä asiasta. Kyseisellä tutkimusotteella pyritään tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen (Hirsjärvi & Hurme, 2011. 22). Laadullista tutkimusotetta käytetään, kun halutaan ymmärtää, millaisia merkityksiä ihmiset antavat tutkittavalle asialle (Taylor, Bogdan, & DeVault, 2016. 18). Tavoitteena on tavoittaa ihmisten omat kuvaukset kokemastaan asiasta.

Kvalitatiivisella lähestymistavalla ei voida tutkia yhtä suurta otosta kuin kvantitatiivisella lähestymistavalla, mutta sillä voidaan tuottaa mahdollisesti syvällisempää tietoa ja erilaista näkökulmaa pienemmästä otoksesta (Eskola & Suoranta, 2014. 61). Opinnäytetyössä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Haastattelujen voidaan olettaa tuottavan erilaista tietoa kuin kvantitatiivinen tutkimusote. Olennaista on tutkijan henkilökohtainen osallistuminen sekä pyrkimys empaattiseen ymmärrykseen. (Hirsjärvi & Hurme, 2011. 23-24.) Laadullinen tutkimus pyrkii luomaan käsityksiä ja ymmärrystä tuloksien pohjalta (Taylor ym. 2016. 18).

3.3 Kohdejoukko ja aineistonhankinta menetelmä

Haastateltavat perheiden vanhemmat hankittiin toimeksiantajan Lapsirikas -hankkeen kontakteista, jotka ovat halukkaita osallistumaan haastatteluun. Opinnäytetyön laajuutta ajatellen ei pystytty rajaamaan haastateltavia sen perusteella, kuuluvatko he tulojensa mukaan esimerkiksi pienituloisiin henkilöihin tai köyhyysrajan alle. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää perheiden kokemuksia köyhyydestä, joten haastatteluihin osallistujien ei tarvinnut olla minkään määritelmän mukaan köyhiä tai vähätuloisia, vaan oma kokemus suhteellisesta köyhyydestä riitti.

Tutkimuksessa käytettiin harkinnanvaraista otantaa, sillä haastatteluihin haluttiin saada henkilöitä, jotka vastaavat tutkimuksen kriteerejä. (Eskola & Suoranta, 2014. 18). Tutkimukseen valittiin viisi perhettä. Neljässä haastattelussa oli mukana perheen äiti ja yhdessä olivat mukana äiti ja isä. Kaikissa perheissä oli vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, ja lapsia oli perheissä 2-12.

Teoriasta on noussut esille yleisimpiä lapsiperheiden taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi ero lapsiperheessä, työllisyystilanne, perheenjäsenen sairastuminen ja opiskelu. Tutkimukseen haettiin perheitä, joita edellä mainitut elämäntilanteet koskevat, jotta saadaan mahdollisimman monipuolinen ja kuvaava otos ilmiöstä. Otokseen kuului myös perheitä, joissa vanhemmat toimivat lastensa omaishoitajina. Haastateltavaksi haluttiin ensisijaisesti erilaisista elämäntilanteista olevia perheitä. Kyseisistä perheistä nousi esille erilaisia asioita, joiden voidaan nähdä vaikuttavan perheen taloudelliseen tilanteeseen. Haastateltavissa perheissä esiintyi muun muassa:

- työttömyyttä tai osa-aikatyötä
- suurperhe
- perheenjäsenen sairastuminen
- ero perheessä
- erityislapsi perheessä
- yksi palkansaaja taloudessa
- vanhemman pitkät hoitovapaat

Hankkeen projektipäällikkö kysyi perheiden halukkuutta osallistua haastatteluun puhelimitse. Perheiksi valikoitui monipuolisia perheitä eri elämäntilanteissa, jotta tulokset olisivat mahdollisimman kuvaavia. Otoksessa oli muun muassa perheitä, joissa on erityislapsia, työttömyyttä tai pätkätyötä, perhevapaita ja sairauksia. Kun halukkaat löytyivät, hankkeen projektipäällikkö antoi heidän yhteystietonsa tutkijalle. Haastattelut pidettiin marraskuussa 2019.

Tutkimukseen pyydettiin viittä haastateltavaa. Kaikki haastateltavat suostuivat pyydetessä, joten haastatteluihin valittiin ensimmäiset halukkaat. Sopiva otos laadulliseen opinnäytetyöhön on sellainen, että kerätystä aineistosta saadaan tarpeeksi tietoa tutkimustehtävän selvittämiseen. Haastatteluista saadun tiedon analyysi määrittää sen, milloin aineistoa on saatu kerättyä riittävästi. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida etukäteen tarkasti määritellä, kuinka paljon ja mitä tietoa

kerätään. (Kananen, 2014. 18.) ja tämän opinnäytetyön suunnitelmassa arvioitu haastateltavien määrä oli viisi. Laadullisessa tutkimuksessa ominaisesti tässä opinnäytetyössä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan lapsiperheiden köyhyyttä perheiden kokemusten kautta (Eskola & Suoranta, 2014. 61).

Sovin haastatteluun suostuneiden kanssa haastatteluajan ja -paikan puhelimitse. Yksi haastatteluista pidettiin Lapsirikas -hankkeen toimistolla ja loput perheiden omissa kodeissa. Osallistujia informoitiin saatekirjeellä (Liite 3.) sekä suullisesti tutkimuksen taustasta. Osallistujille kerrottiin heidän oikeudestaan perua tai keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa. Haastateltavilta pyydettiin lupa haastattelujen äänittämiseen, johon kaikki haastateltavat suostuivat. Haastattelut äänitettiin ja äänitteet kirjoitettiin puhtaaksi pikimmiten haastattelun jälkeen, jonka jälkeen äänitteet poistettiin. Haastattelut toteutettiin yksilö- tai parihaastatteluina.

Aineistonhankinta menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelujen teemat on nostettu tutkijan keräämästä teoriapohjasta ja aikaisemmasta tutkimustiedosta (Liite 1.) Teemahaastattelua käytetään silloin, kun ilmiötä ei vielä tunneta täysin ja tutkija haluaa saada ymmärrystä asiasta (Kananen, 2014. 76). Menetelmä sopii tutkimuksen aineistonhankintamenetelmäksi koska se ei etene tarkkojen ja valmiiksi aseteltujen kysymysten mukaan, vaan etenee laajemmin asetettujen teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme, 2011. 48). Menetelmä valittiin, jotta haastatteluissa tulee käytyä läpi kaikki ennalta asetetut teemat kaikkien haastateltavien kanssa (Eskola & Suoranta, 2014. 87). Haastattelu saavat pohjalleen strukturoidumman rakenteen kuin avoin haastattelu, mutta teemat antoivat kuitenkin vapaalle puheelle ja ajattelulle tilaa. Valmiiksi asetettujen teemojen myötä haastattelu ei päässyt ajautumaan liikaa aiheesta. Teemat ja ohjaavat kysymykset haastattelun pohjalle löytyvät liitteistä (Liite 2.)

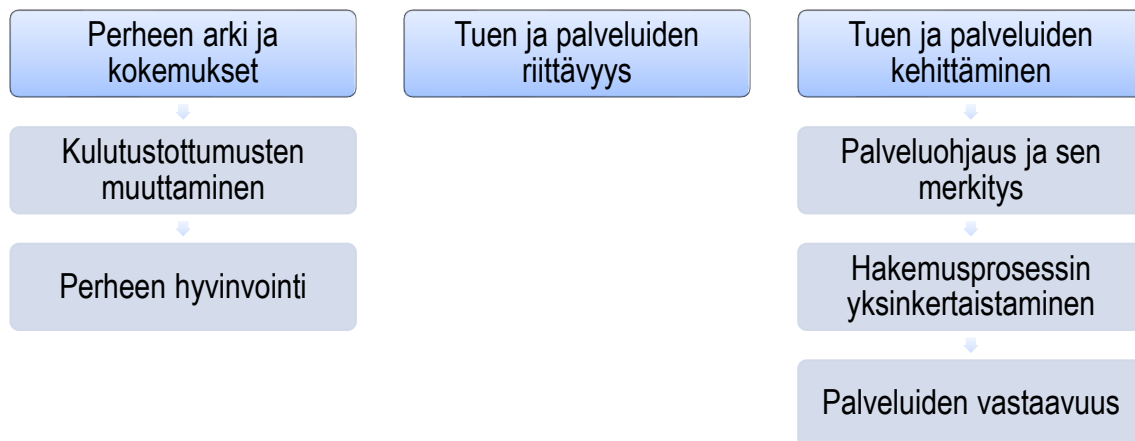
Teemahaastattelulla pyrittiin huomioimaan henkilöiden tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa, sekä saada haastateltavien kokemuksellista tietoa, josta pystytään nostamaan esille mahdollisia merkityksiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006. Viitattu 8.2.2019). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää huomioida kaikenlaisia näkökulmia aiheesta (Taylor ym. 2016. 19). Teemahaastattelulla voidaan mahdollistaa haastateltavan ajatusten esiintuominen ja kiinnittää huomio heistä tärkeimpiin asioihin. Haastatteluista nousi myös esille asioita, joita tutkija ei ole pystynyt ottamaan huomioon etukäteen.

Haastattelulle ei luotu tarkkaa kysymysluetteloa, vaan haastattelu rakentui laajemmin asetettuihin teemoihin, joihin kysymykset keskittyvät. Teema-alueita tarkennettiin lisäkysymyksillä, jotka sopivat kyseiseen haastatteluun. Teemahaastattelulle on olennaista, että haastateltava toimii myös aktiivisena tiedon tarkentajana, eikä pelkästään haastattelija. Teema-alueiden tulee olla väljiä, jotta tutkittavasta ilmiöstä saadaan mahdollisimman monipuolinen ja rikas kuvaus. (Hirsjärvi & Hurme, 2011. 66-67.)

3.4 Aineiston analysointi

Kerätty aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä teemoittelua. Teemoittelussa keskeisiä aiheita eli teemoja muodostetaan aineistolähtöisesti etsimällä tekstistä erilaisia yhdistäviä tai erottavia asioita. Teemoittelu on luonteva analyysitapa teemahaastatteluaineiston purkamiseen. (Saara-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimuksen haastattelujen pohjaksi on kehitetty ennalta-asetettujen teemojen pohjalta rakennettu haastattelurunko, joka oli sama kaikissa haastatteluissa. Aineistosta nousevat teemat voivat muistuttaa aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta aina näin ei käy. Aineistosta voi ilmetä uusia teemoja, eivätkä ihmisten käsittelemät asiat aina noudata tutkijan tekemää jäsennyttä. (Saara-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Teemojen muodostamisessa hyödynnettiin aineiston koodausta. Äänitteiden litteroinnin jälkeen aineistosta etsittiin yhdistäviä tekijöitä. Värikoodauksen avulla aineistoon merkittiin tutkimustehtävien kannalta olennaisia asioita, joilla pyrittiin selkeyttämään aineiston sisältöä. Koodaamalla pyritään kartoittamaan, mitä tutkimusaiheeseen liittyvää aineistossa on. Koodauksen jälkeen aineisto taulukoitiin ennalta asetettujen teemojen alle. Teemojen alle kerättiin kaikista haastatteluista ne kohdat, joissa puhuttiin kyseisestä teemasta. (Saara-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Ennalta asetetut teemat laajenivat, ja niiden alle syntyi lopulta useita eri alateemoja. Kuviosta 1. näkyy analyysin tuloksena pääteemat ja niistä johdetut alateemat. Tulosten pohjalta on kirjattu tutkijan johtopäätökset tutkittavasta aiheesta.

KUVIO 1. Haastattelujen pääteemat ja niistä johdetut alateemat.

Raportissa on yleistä esittää teemojen käsittelyn yhteydessä aineistosta lainattuja sitaatteja (Saara-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Sitaatteja on käytetty, jotta ne kuvastaisivat parhaiten niitä sanoneiden henkilöiden mielipiteitä asiasta. Sitaatteihin ei ole liitetty haastateltavien taustatietoja heidän anonymiteettinsä turvaamiseksi.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössä noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusta. Tutkija noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten tulosten arvioinnissa. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on myös, että tutkimuksessa käytetään tutkimusten kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tutkija on myös ottanut huomioon muiden tutkijoiden työn asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK, 2012. 6.) Valmis opinnäytetyö tarkastetaan plagiointitunnistusjärjestelmässä ennen kuin se lähetetään arvioitavaksi. Opinnäytetyössä käytetyt viittaukset muiden tekemiin aikaisempiin tutkimuksiin tai aineistoihin on merkitty lähdeviitein tekstiin ja lähdeluetteloon. Opinnäytetyöt ovat julkisia asiakirjoja, ja valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus arkistossa. (Arene, 2017. 11.)

Opinnäytetyötä varten on tehty yhteistyösopimus toimeksiantajan Lapsirikas -hankkeen, sekä Oulun Ammattikorkeakoulun ja opiskelijan välille. Sopimuksessa sovittiin mm. opinnäytetyön aiheesta ja aikatauluista, kustannuksista, tausta-aineistosta ja sen käytöstä, salassa pidettävästä

aineistosta sekä vastuusta. (Arene, 2017. 5. TENK, 2012. 6.) Haastateltaville annettiin ennen haastattelua luettavaksi saatekirje (Liite 3.) jossa kerrottiin tutkimuksen taustasta ja tarpeesta.

Koko tutkimusprosessin ajan haastateltaville taataan anonymiteetti tutkimuksen jokaisessa vaiheessa (Eskola & Suoranta, 2014. 57). Henkilötietoja käsitellään luottamuksellisesti ja osallistuvilta pyydetään suostumus kaikkiin tarvittaviin tietoihin. Tiedot jäävät vain tutkijan tietoon, ja kaikki identifioivat tiedot poistetaan haastattelumateriaaleista. (Arene, 2017. 6.) Haastateltavilta on pyydetty etukäteen lupa haastattelujen nauhoittamiseen. Haastattelujen ääninauhat tuhottiin heti, kun haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi.

Tutkimus perustuu vapaaehtoisuuteen, ja tutkimuksen eettisyyttä ja luottamuksellisuutta tuettiin pyytämällä haastateltavilta suostumus osallistumisesta etukäteen sekä heidän informoimisellaan tutkimuksen taustasta. Haastateltavat pystyivät kieltäytymään osallistumasta, perumaan tai lopettaa haastattelun heti niin halutessaan. (Mäkinen, 2006. 116.)

Tutkimuksen objektiivisuuteen voi haitallisesti vaikuttaa tutkijan omat arvot ja asenteet. Objektiivisuus tarkoittaa, että tutkijan mielipiteet eivät saa vaikuttaa tutkimuksen kautta saatuun tietoon. Tutkijan on esitettävä aineistosta nousseet asiat mahdollisimman neutraalisti ja vältettävä subjektiivisia kannanottoja. (Mäkinen, 2006. 28-29.) Objektiivisuutta tuettiin äänittämällä haastattelut ja kirjoittamalla ne puhtaaksi mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Näin ollen tutkija pystyi palaamaan haastatteluun ja tarkistamaan sanatarkasti sen, mistä on keskusteltu.

4 TULOKSET

4.1 Perheen arki ja kokemukset

Ensimmäinen tutkimustehtävä oli selvittää perheiden kokemuksia siitä, miten köyhyys näyttäytyy heidän arjessaan. Haastatteluista selvisi, että heikentyneet taloudelliset tilanteet toivat erilaisia haasteita perheille ja tarvetta muuttaa omia kulutustottumuksiaan. Vanhemmat kokivat tarvetta esimerkiksi vähentää tai karsia kulujaan tasapainottaakseen taloudellista tilannettaan. Perheiden kulurakenteeseen liittyi esimerkiksi perheen koko. Vanhemmat toivat esille, että isossa lapsiperheessä kulut kasvavat lapsimäärän myötä, ja ajoittain tämä luo haasteita perheiden taloudelle. Nämä haasteet luovat paineita karsia kuluja.

Vanhempien hyvinvointi nousi esille tärkeänä alateemana aineistosta. Vanhemmat kertoivat omasta jaksamisestaan liittyen taloudelliseen tilanteeseensa. Yleisesti heikentynyt taloudellinen tilanne heikensi vanhempien hyvinvointia ja jaksamista. Erityisesti usean eri tuen varassa olevat vanhemmat kokivat paineita ja uupumusta erilaisten tukien ja palveluiden hakemisesta. Arki koettiin myös hankalana ennakoida, sillä tukien varassa eläminen hankaloittaa tulevaisuuden ja menojen suunnittelua.

4.1.1 Kulutustottumusten muuttaminen

Perheiden muuttuva tai heikompi taloustilanne muutti perheiden kulutustottumuksia. Vanhemmat kokivat, että heidän oli karsittava menoja tai muutettava laajemmin kulutustottumuksiaan taloustilanteensa vuoksi. Äärimmillään koettiin, että rahat eivät riitä pakollisten laskujen maksamiseen tai jopa riittävään ravintoon. Yleisesti haastateltavat kokivat kuitenkin, että rahat riittävät juuri pakollisiin menoihin, mutta ylimääräisistä kuluista karsitaan ja vähennetään.

”... nytkin on just ollu silleen pari kuukautta, että ei mulla oo jääny siis yhtään tilille, vaan se menee heti niinku nollille, kun sinne jotain tulee. Tietenkin sinne ruokatilille oon niinku laittanu sitä rahaa, että ruokaa nyt on. Että ei kyllä paljoa niinku muuhun.”

Lapsimäärän nähtiin vaikuttavan myös talouden kuormittumiseen. Eritoten perheissä, joissa oli useita lapsia, koettiin että perustarpeita oli ajoittain hankala täyttää. Lasten hankintoja, esimerkiksi vaatteiden tai harrastustarvikkeiden ostoa, lykättiin tarvittaessa.

”No mehän aina kun vaikka nämä kausivaatteet vaihdetaan, niin jännitetään kuinka monta takkia ostetaan.”

”Aika paljonhan ne aina jotakin tarvitsee. Vaatteita, tai... jotakin muuta. Vaikka reppu tai mitä ikinä. Ihan perus. Ja onhan se sillain että kun on monta lasta niin onhan se ihan vaikka joku karkkipäiväkin. Ostat vaikka jollaki 2 eurolla yhdelle niin se on jo 20e.”

”Niinku vaikka vaatteiden osto. Helpostikin sitten siirtyy ja siirtyy. Vaikka joku kenkien osto saattaa siirtyä kuukauden parikin. Kyllä se niinku, on se tilanne semmonen.”

Osassa perheistä lapset harrastivat säännöllisesti, mutta osa oli joutunut lakkauttamaan kalliiksi koettuja harrastuksia tai niitä ei ollut ollenkaan. Myös perheiden yhteisistä matkoista ja lomista jouduttiin karsimaan, tai niitä oli suunniteltava tarkasti etukäteen. Perheet, joissa lasten harrastuksia ja matkustamista jouduttiin talouden tilanteen vuoksi karsimaan, olivat löytäneet ja hyödyntäneet erilaisia ja halvempia harrastus- ja matkailumahdollisuuksia. Vanhemmat toivat haastatteluissa esille, että toiveena oli ensisijaisesti aina lasten ja perheen perustarpeiden täyttäminen, jonka jälkeen jäljellä olevat varat voitiin ohjata muihin tarpeisiin. Osa vanhemmista koki, että talouden ja kulutuksen järkevöittäminen riittää pitämään taloustilanteen hallinnassa, eivätkä he tai lapset ole jääneet suuremmin mistään paitsi.

”Itekin ajattelen silleen, että ei tarvitse hirveesti luopua mistään. Ei oo tunne, että tässä nyt kauheesti vitkutellaan. Minusta se opettaa lapsille semmosta tervettä suhtautumista elämään ja kuluttamiseen.”

4.1.2 Perheen hyvinvointi

Vanhempien ja lasten hyvinvointi nousi esille tärkeänä teemana haastatteluista. Taloudellisella tilanteella nähtiin olevan vaikutusta myös epäsuorasti perheiden elämäntilanteeseen. Mikäli vanhemmat saivat useita erilaisia taloudellisia tukia, elämä koettiin hankalaksi ennustaa ja

ennakoida verrattuna säännölliseen palkkatyöhön. Tukipäätösten odottelu ja epävarmuus siitä, saadaanko haettu tuki tai palvelu, tuntui vaivaavalta.

”Niin se on aina vaan se hakemusten tekeminen ja oottelu. Välillä kun on vaikka hakenu niihin lasten harrastuksiin sitä rahaa, niin sitten huolettaa, että eräpäivä on tuossa niin ja vastausta ei kuulu, jokohan mä saan sen vastauksen, että saankohan mä sen tuen vai enkö mä saa sitä.”

Toistuva päätösten odottelu luo vanhemmille jatkuvaa stressiä ja epävarmuutta. Tulevaisuuden suunnittelu tuntui vanhemmista haastavalta, kun ei pysty ennakoimaan tarkasti miten paljon rahaa on käytettävissä eri hankintoihin. Haastateltavat vertasivat kertomuksissaan useasti palkkatyön säännöllisyyttä ja tukien varassa elämistä. Tukien varassa elämisen nähtiin kuormittavan vanhempia suuresti, sillä vanhemmat eivät kokeneet, että he pystyvät vaikuttamaan talouteensa, sillä päätökset tulevat jostain muualta.

Heikentynyt taloudellinen tilanne voi kokonaisuudessaan myös väsyttää vanhemmat. Jatkuva hakemusten täyttäminen ja omien asioiden kertominen sekä avuntarpeen perustelu koettiin raskaaksi. Osa vanhemmista tunsu väsyneensä jatkuvista vastoinkäymisistä, ja osa jopa kertoi jättäneensä hakemukset tekemättä oman uupumuksensa vuoksi.

”Nyt taaksepäin ajatellen huomaa, että kun täytti vaikka sen vammaistukihakemuksen, että ei jaksanu kerta kaikkiaan kirjoittaa sitä liitettä. Tai sitten kun se tuli perustukena, niin sitä ei jaksanu heti lähteä valittaan. Että mä haen sitten joskus ens syksynä, kun jaksaa kirjoittaa sen liitteen. Kun eihän siihen mee kuin tunti! Kun se tunninkin irrottaminen tuntui työläältä. Huomaa, että oli se aika raskasta aikaa.”

Perheen hyvinvointiin liittyi myös perheiden lähipiiri ja verkostot. Osa vanhemmista oli tukeutunut lähipiirinsä tukeen rahallisesti. Rahan pyytäminen ja lainaaminen lähipiiriltä koettiin haastavana ja sen nähtiin vaikuttavan negatiivisesti sosiaalisiin suhteisiin. Tämä herätti vanhemmissa ajatuksia siitä, että kuinka paljon omiin verkostoihin tulee tukeutua, ennen kuin tukia ja palveluita voi saada riittävästi yhteiskunnan kautta. Äärimmillään läheisiin tukeutuminen oli perheissä johtanut erilleen ajautumiseen omasta lähipiiristä.

”... he sanovat sitten meille, että he on nyt päättäneet että lopettavat sen meidän auttamisen. No mä sitten sanoin, että tuntuu kyllä nyt tosi kurjalta, että meillä on nyt niinku tämmönen tilanne, että X on hylätty. Vanhemmat on hylännyt sen.”

Haastatteluista ilmeni, että perheiden vanhemmat kokivat ajankäytön itselleen tärkeäksi. Eritoten lasten vaatteiden hankinta koettiin erittäin aikaa vieväksi, sillä vanhemmat kokivat, että heidän täytyy kiertää kirpputoreja tai alennusmyyntejä sopivien vaatteiden löytymisen toivoissa. Haastatteluista nousi esille toive siitä, että mikäli rahaa olisi enemmän käytettävissä, ostosten ja hankintojen tekeminen nopeutuisi ja helpottuisi, kun ei tarvitsisi etsiä aina halvinta vaihtoehtoa. Vanhempien aika nousi haastatteluissa esiin myös tukien ja palveluiden hakemisessa. Mikäli perhe joutui tukeutumaan useisiin erilaisiin tukiin ja palveluihin, hakemisprosessien koettiin syövän paljon aikaa ja voimavaroja. Eritoten perheissä, joissa oli erityislapsia, jotka tarvitsevat useita eri tukimuotoja, hakemisprosessien koettiin kuluttavan suuren osan vanhempien omasta ajasta.

4.2 Tuen ja palveluiden riittävyys

Toinen tutkimustehtävä oli selvittää, miten lapsiperheille suunnatut tuet ja palvelut ovat vastanneet perheiden avuntarpeeseen. Kaikilla tutkimukseen osallistuvilla perheillä oli kokemuksia erilaisista lapsiperheiden tuista ja palveluista. Haastatteluissa nousi esille syitä positiivisiin sekä negatiivisiin kokemuksiin. Tuen ja palveluiden riittävyyden teemalla haluttiin selvittää, ovatko saadut tuet ja palvelut olleet riittäviä perheiden tarpeisiin.

Perheillä oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia lapsiperheille suunnatuista tuista ja palveluista. Yleisesti hyväksi koettiin kaikki myönnetyt ja saadut tukimuodot. Kielteiset päätökset tuista tai palveluista loivat negatiivisia kokemuksia, kuten myös haastavat hakemisprosessit. Erityisesti perheet, joissa oli tarve usealle eri tukimuodolle, tukien ja palveluiden hakeminen koettiin raskaaksi, hankalaksi ja aikaa vieväksi.

”Ajattelin että kun mä täytän sen Kelan paperin, niin kuin se on alun perin tarkoitettu täytettävän, eli täytän vain käsin joka laatikkoon sen missä se apua tarvii, niin kyllä se sillä läpi menee. No sieltä tuli nyt sitten vain se alin tuki, koska en ollu tehny sitä 7-8 sivun selontekoa siihen näistä lapsen haasteista vaan tein vain sen, minkä vois kuvitella, että

siihen pitäis tehdä. No se pitää nyt sitten vielä erikseen hakea se korotettu, tehdä siihen ne liitteet.”

”Kyllä, tää on aikamoista salapoliisin työtä.”

Erilaisten tukien ja palveluiden hakeminen koettiin monimutkaiseksi, eivätkä vanhemmat kokeneet tietävänsä, mitä kaikkea hakemuksiin tulee kirjoittaa. Palveluita koettiin saavan usein vasta, kun hylätystä päätöksestä valitettiin. Haastatteluissa ilmeni myös, että osa vanhemmista joutui hakemaan tukea hakemusten täyttämiseen esimerkiksi keskustelupalstoilta tai Facebookin erilaisista vertaistuki ryhmistä. Myös oman sosiaalialan koulutuksen koettiin auttavan hakemusten täyttämässä.

Vanhemmilla oli positiivisia kokemuksia tuista ja palveluista, kun he kokivat, että saivat tarvitsemansa tuen, sekä apua ja ohjausta hakemisprosessissa. Kun hakeminen onnistui helposti, kokemukset olivat positiivisia, eivätkä vanhemmat kokeneet kuormittuvansa hakemisprosessista.

”No mä oon saanu apua niihin (hakemiseen), kun me oltiin turvakodissa. Sieltä niinku, autettiin hakemaan niitä tukia. No ollaan me saatu hyvin apua, mua kyllä kuunnellaan siinä.”

”Ilman että mä täytin yhtään hakemusta ja suoraan kaupungin maksusitoumuksella, koska ne katto että se piti saada heti, eikä pitkän tutkimusjakson jälkeen. Ajattelen että koska tämä lapsi on tarpeeksi vammaisen. Ne tapahtuu niinku heti, että mä en oo niinku tehny mitään vaan istuskellu ja nauttinu maisemista.”

Työntekijöiden suhtautumisella perheen tilanteeseen ja avuntarpeeseen oli merkitystä positiivisten kokemusten syntymiseen. Kun vanhemmilla tuli tunne siitä, että heitä on ymmärretty ja kuunneltu, ja he saivat tarvitsemansa palvelun, kokemukset olivat positiivisia. Negatiivisia kokemuksia syntyi silloin, kun työntekijöiden suhtautuminen koettiin arvostelevana tai epäilevänä, ja tuki tai palvelu evättiin perheeltä.

Tuki ja palvelut tunnettiin riittäviksi, kun niiden nähtiin vastaavan perheen tarpeisiin. Osa tuista ja palveluista koettiin erittäin positiivisina, kun ne tuntuivat jopa yllättävinä ja arkea helpottavina. Rahalliset tuet koettiin pääsääntöisesti positiivisina, mutta niiden riittävydestä keskusteltiin

haastatteluissa niukasti. Tyytymättömyyttä haastateltavilla taas lisäsi, mikäli näistä palveluista ei kerrottu virallisia kanavoita pitkin, vaan niistä kuultiin vain vertaisilta.

4.3 Tuen ja palveluiden kehittäminen

Kolmas ennalta asetettu teema koski lapsiperheille suunnattujen tukien ja palveluiden kehittämistä. Tämän teeman kautta vastataan kolmanteen tutkimuskysymykseen, eli miten lapsiperheille suunnattuja tukia ja palveluita tulisi kehittää. Haastatteluissa nousi esille erilaisia alateemoja liittyen vanhempien toiveisiin ja ajatuksiin kehittämisideoista. Palveluohjaus nousi esille haastatteluista, sillä vanhemmat kokivat sen merkitykselliseksi ja positiiviseksi asiaksi. Palveluohjauksen puute liitettiin herkästi negatiivisiin kokemuksiin ja siihen, että perheet eivät saaneet tarvittavia palveluita.

Osalla vanhemmista nousi esille myös toive perheiden huomioimisesta kokonaisuutena, sillä suuri osa rahallisista tuista vaikuttaa toisiinsa laskevasti. Perhekoon huomioimiseen haluttiin kiinnittää erityistä huomiota varsinkin rahallisten tukien osalta. Osa vanhemmista perusteli kantaansa sillä, että rahallisissa tuissa ei välttämättä huomioida, kuinka monelle ihmiselle vanhempien tuet jakautuvat.

Kuten jo aiemmin mainittiin, tukien ja palveluiden hakeminen koettiin yleisesti haastavaksi ja liian monimutkaiseksi. Tähän vanhemmat toivoivat selkeyttä, jotta tukien ja palveluiden hakeminen helpottuisi. Haastavaksi koettiin, että eri tukia ja palveluita jouduttiin hakemaan useasta eri paikasta ja useilla eri hakemuksilla. Hakemusten tekemisessä koettiin uuvuttavaksi erillisten liitteiden ja pitkien selvitysten tekeminen, sekä mahdolliset valitukset kielteisistä päätöksistä.

Positiivisia kokemuksia perheillä oli syntynyt asiakaslähtöisistä palveluista, jotka olivat usein kolmannen sektorin tarjoamia. Esimerkkinä vanhemmat mainitsivat Lapsirikas -hankkeen sekä Erityistä energiaa -hankkeen. Koska nämä palvelut ovat asiakaslähtöisiä, matalan kynnyksen toimintaa sekä helposti haettavissa, ne saivat vanhemmilta paljon kiitosta. Positiivisia kokemuksia vanhemmilla oli syntynyt myös kunnan tarjoamasta kotipalvelusta, jonka koettiin vastaavan hyvin perheiden tarpeisiin konkreettisesta arjen avusta. Näitä edellä mainittuja tuen ja palveluiden kehittämisen alateemoja käsitellään seuraavaksi.

4.3.1 Palveluohjaus ja sen merkitys

Tärkeänä perheet kokivat palveluohjauksen, joka lisäsi suoraan perheiden positiivisia kokemuksia. Mikäli perheet olivat saaneet ohjausta, he olivat pääasiassa tyytyväisempiä samaansa tukeen. Perheet kokivat tällöin myös, että heitä oli kuunneltu ja ymmärretty paremmin.

”No mä oon saanu apua niihin (hakemiseen), kun me oltiin turvakodissa. Sieltä niinku, autettiin hakemaan niitä tukia. No ollaan me saatu hyvin apua, mua kyllä kuunnellaan siinä.”

Koska palvelujärjestelmä koettiin monimutkaiseksi, vanhemmat olisivat toivoneet apua hakemisprosesseihin. Haastatteluista ilmeni, että vanhemmat ajattelivat, että erilaisia tukimuotoja on olemassa, mutta liian iso vastuu on niiden hakijalla itsellään. Koettiin, että mikäli tukien hakija ei ole aktiivinen ja selvitä itse mihin kaikkeen on oikeutettu, niin hän voi jäädä avun ulkopuolelle. Osa vanhemmista oli tukeutunut vertaisverkostoihin, jotta saisi tietoa ja apua siitä, mitä tukea haetaan ja millä tavalla.

”... mä koen, että tässä yhteiskunnassa on niitä tuki ja auttamiskeinoja olemassa, mutta se on niinku raskasta se, että ne on kaikki niinku niin eri luukuissa ja sitten niitä pitää niinku ite osata, tietää, ja kaivella ja hakea ja pyytää...”

Työntekijöiltä toivottiin enemmän apua ja tukea hakemisprosesseihin. Vanhemmat eivät olleet aina tietoisia siitä, mihin tukiin, avustuksiin ja palveluihin he olivat oikeutettuja eri tilanteissa. Eritoten näihin he toivoivat lisätukea. Vanhemmat ilmaisivat, että he jäivät välillä täysin yksin hakemisprosessissaan, ja tämä loi perheille lisäpaineita ja stressiä.

”Se (sosiaalityöntekijä) sitten sanoi sitä, että jotkut hakee näitä palveluita niin, että kirjottaa niin että kaikki, mikä meille kuuluu. Että hän tulee sitten siihen sanomaan, että ei se niin mee, teidän pitää tietää, että mitä te tarvitte. Itsellä särähti korvat että ei, juuri niin sen pitäisi olla että se tulee kotiin, ja kartoittaa, että mitä tälle perheelle kuuluu. Niin sen kuuluisi mennä. Eikä silleen, että sen hakijan tulee tietää, mitkä vaateavustukset kuuluu sille lapselle.”

Oma aktiivisuus koettiin erittäin tärkeäksi siinä, että ihminen saa tarvitsemansa tuen ja avun. Vanhemmat, jotka määrittivät itseään aktiivisiksi ja jotka selvittivät itse laajasti tuista ja palveluista, saivat oman kokemuksensa mukaan hyvin palveluita. Vanhemmat, jotka eivät olleet yhtä aktiivisia tekemään selvityksiä ja valituksia pohtivat, tulisiko heillä olla aggressiivisempia tukien ja palveluiden hakemisessa.

”Mutta X:n kohdalla johtu siitä, että olin ite niin aktiivinen. Eliikä sieltä niinku omasta aktiivisuudesta ja perehtyneisyydestä johtuen niin sai (tukea ja palveluita).”

Yksi vanhemmista kertoi perheen haastavasta tilanteesta, jossa perheenjäsen joutui yllättäen sairaalaan. Tällaisessa odottamattomassa tilanteessa perhe koki jäävänsä yksin haastavan tilanteensa kanssa, koska he eivät hakemisen kautta saaneet tarvitsemaansa palvelua. Vanhempi pohti haastattelussa, olivatko he hakeneet apua tarpeeksi aggressiivisesti ja olisivatko he mahdollisesti näin saaneet tarvitsemansa avun.

”... pitäis osata vaatia ilmeisesti. Se ei varmaan, että kertoo vaan tilanteen... niin se ei varmaan niinku riitä. Kai sitä pitäis osata vaatia.”

Yleisesti vanhempien negatiiviset palvelukokemukset korostuivat, jos heillä syntyi tunne siitä, että heidän tulisi itse selvittää ongelmansa kanssa. Tällainen tunne nousi esimerkiksi kielteisistä tuki- tai palvelupäätöksistä. Osalla vanhemmista nousi esille ajatus, että palvelua ei saa, mikäli sitä ei osaa tarpeeksi kovasti vaatia. Tällainen ajattelu vanhemmilla johti joko päätöksistä valittamiseen tai palveluista luopumiseen.

4.3.2 Hakemusprosessien yksinkertaistaminen

Haastatteluissa ilmeni, että perheet kokivat tuki- ja palvelujärjestelmän pirstaleisena. Tukien ja palveluiden hakeminen koettiin yleisesti hankalaksi ja erittäin aikaa vieväksi. Lisäksi myös työntekijöiden tietämystä palvelujärjestelmästä kyseenalaistettiin, sillä osa vanhemmista koki, että he eivät saaneet työntekijöiltä tarvittavia tietoja erilaisista tukimuodoista ja niiden hakemisesta.

”Mutta kun se on niin moninainen ja siroteltu, eikä löydy sellaista opasta, johon olis tehty kaikki. Joka järjestön, kolmannen sektorin, verottajan, koko luettelo kaikesta, mihin sitä on oikeutettu.”

Haastateltavat toivat esille toistuvasti ajatuksia palvelujärjestelmän pirstaleisuudesta ja hajanaisuudesta. Aineistosta nousi esille selkeä toive siitä, että tieto erilaisista tuki- ja palvelumuodoista olisi kootusti saatavilla yhdestä lähteestä.

Toimiva palveluohjaus nähtiin onnistuneena tapana löytää oikeat tuet ja palvelut perheille. Perheet, jotka olivat saaneet jonkinlaista ohjausta, olivat pääsääntöisesti tyytyväisempiä saamiinsa tukiin ja palveluihin. Palveluohjauksella voidaan tukea monimutkaista palvelujärjestelmää, jotta ihmiset löytävät tarvitsemansa palvelut.

”Kun se on niin monimutkaista, laittaa niitä hakemuksia joka paikkaan. Olis ihana, jos joku tulis vaan silleen että hei, sulle muuten kuuluu nämä ja nämä etuudet, ole hyvä!”

Vanhemmilla oli kokemus siitä, että monenlaisia palveluita on olemassa, mutta he eivät omin avuin tavoita niitä. Tukea kaivattiin selkeästi palveluiden löytämiseen, mutta myös itse hakuprosesseihin.

4.3.3 Palveluiden vastaavuus

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, vanhemmilla oli myös paljon positiivisia kokemuksia erilaisista tukimuodoista. Eritoten rahalliset tuet koettiin positiivisena, kun niitä saatiin. Osa perheistä sai samanaikaisesti useita eri rahallisia tukia, ja niiden koettiin pääasiassa riittävän selviämiseen. Rahallisten tukien määrää kommentoitiin haastatteluissa niukasti, ja vastauksista ilmenee vanhempien nöyryminen tukien määrään. Tuista oltiin iloisia ja kiitollisia, mutta niiden määrän toivottiin varovasti olevan suurempia.

Negatiivisia kokemuksia syntyi yleisesti silloin, kun joku rahallinen tuki evättiin tai lakkautettiin. Rahallisten tukien kohdalla osa vanhemmista oli kokenut joustamattomuutta, sillä tietyt rahalliset tuet joudutaan eväämään perheiden erilaisten elämäntilanteiden muutosten vuoksi, esimerkkinä toimeentulotuki. Aineistosta nousi esille ajatus siitä, että vanhempien talouden suunnittelua helpottaisi, mikäli kaikki tuet tulisivat säännöllisesti kaikki kerralla.

Haastatteluissa käsiteltiin rahallisten tukien lisäksi kokemuksia erilaisista perheiden saamista palveluista. Vanhemmilla oli positiivisia kokemuksia pääasiassa matalan kynnyksen asiakaslähtöisistä palveluista. Vanhemmat kokivat, että palvelut, jotka kuuntelivat selkeästi asiakkaiden tarpeita, vastasivat parhaiten heidän tarpeisiinsa. Esimerkiksi hyväksi koettiin kunnan tarjoama kotipalvelu, erilaisten kolmannen sektorin hankkeiden toiminta sekä vertaistuelliset ryhmät, joista sai apua ja neuvoja perheiden arjen sujumiseen ja tukien ja palveluiden hakemiseen.

Positiivisena koettiin, mikäli palvelu oli helposti saatu ja mahdollisesti nopeasti saatavilla. Kolmannen sektorin erilaiset palvelut nähtiin hyvinä, sillä niitä varten perheiden ei tarvinnut käydä läpi erillisiä arviointeja palvelua saadakseen. Perheet kokivat ymmärtävänsä palveluihin liittyvien arviointien ja selvitysten tarpeellisuuden, mutta laajat selvitykset koettiin raskaina ja aikaa vievinä, ja niiden koettiin kuormittavan perheitä entisestään.

”Että sen sais ihan niinku puhelinsoitolla. Ilman mitään, että täällä pitää tulla neljä ihmistä istumaan, että onko täällä oikeasti nyt sellainen tilanne. Joku tämmönehän se ois.”

Perheiltä nousi esiin tarve konkreettisesta avusta kotiin. Osa vanhemmista kertoi toivovansa kotiinsa suorittavia lisäkäsiä, jotka tekisivät perheiden tarpeiden ja toiveiden mukaista työtä.

”... mä en tarvitse sitä ohjausta itselleni, vaan mä tarviin suorittavia lisäkäsiä. Se on nyt vaikka se siivousapu. Se olis aivan mahtava, semmoset vanhan ajan kodinhoitajat.”

”... kodinhoitaja tulis ja pistäs pyykkikoneen pyörimään ja nostelis tiskit tuonne. Ihan sitä oikeesti... että tulis käsillänsä auttamaan.”

Neuvonnalle ja ohjaukselle vanhemmat näkivät tarpeen ja paikkansa, mutta suurin tarve perheillä nousi kotiin suuntautuvasta, asiakaslähtöisestä työstä. Työntekijältä tuleva ohjaus ja neuvonta liittyen kodin- tai lastenhoitoon, tai yleisesti perheen arkeen, koettiin välillä jopa hyödyttömäksi tai pelkästään aikaa vieväksi. Perheet toivoivat neuvontaa ja ohjausta palveluiden löytämiseen ja niiden hakemiseen.

4.4 Johtopäätökset

Köyhyyteen liittyy Suomessa yleisesti tarve turvautua yhteiskunnan tarjoamiin tukiin ja palveluihin, ja niin voidaan todeta myös tämän aineiston perusteella. Yhteiskunnalta haetaan tukea, esimerkiksi silloin kun elämäntilanteessa tapahtuu muutoksia tai omat voimavarat eivät riitä selviytymiseen. Pienituloiset lapsiperheet ovat pitkälti riippuvaisia sosiaaliturvasta, sillä tulonsiirtojen osuus pienituloisten lapsiperheiden käytössä olevista tuloista on noin kolminkertainen muihin lapsiperheisiin verrattuna (Vaarama ym. 2014. 148). Osallistuneiden lapsiperheiden vanhemmista kaikilla oli kokemuksia erilaisista tuki- ja palvelumuodoista.

Lapsiperheiden kokema köyhyys näyttäytyi aineistossa monisävytteisenä asiana. Perheet kuvailivat haastatteluissa omia kokemuksiaan omasta arjestaan ja elämäntilanteestaan. Useassa haastattelussa ilmeni, että perheet olivat muuttaneet omia kulutustottumuksiaan, jotta saisivat tasapainotettua talouttaan. Tämä tarkoitti käytännössä joko menojen karsimista tai viivyttämistä, vaihtoehtojen tarkkaa harkintaa tai halvimman vaihtoehdon etsimistä.

Vanhempien hyvinvointi oli yksi teemoista, joka esittäytyi aineistossa. Köyhyyden koettiin vaikuttavan vanhempien jaksamiseen, sillä köyhyyden nähtiin tuovan lisätaakkaa vanhempien kannettavaksi. Vanhempia uuvuttivat eritoten tukien ja palveluiden jatkuva hakeminen, tukipäätösten odottelu sekä kulutustottumusten muuttamiseen liittyvät paineet. Lasten tarpeet ja toiveet myös vaivasivat vanhempia, sillä osa koki, etteivät pysty vastaamaan niihin haluamallaan tavalla. Aineistosta ilmeni, että vanhemmat pyrkivät parhaansa mukaan tarjoamaan lapsilleen heidän tarvitsemansa perusasiat. Aineistossa näkyi, että lasten tarpeet asetettiin vanhempien omien tarpeiden edelle, jotka sitten helposti jäivät taka-alalle. Taloudellinen eriarvoisuus on lasten elämässä läsnä erityisesti kuluttamisen ja kuluttamismahdollisuuksien eroina. Perheen pienituloisuus voi johtaa lasten syrjimiseen, ryhmän ulkopuolelle jäämiseen sekä kiusaamiseen, kun lapset erottelevat toisiaan esimerkiksi pukeutumisen, harrastusten tai tavaroiden omistamisen kautta. (Vaarama, ym. 2014. 148.)

Vanhempien hyvinvointi nosti esille huolestuttavia ajatuksia. Osa haastateltavista ilmaisi, että ei enää jaksanut jatkuvasti taistella tietyistä tuista tai palveluista, joita koki tarvitsevansa. Näiden ajatusten taustalla oli kielteisiä tukipäätöksiä tai hankalia ja monimutkaisia hakuprosesseja. Vanhemmat kokivat nämä jatkuvat selvitykset ja hakemiset uuvuttaviksi. Toimeentulo-

ongelmaisissa perheissä vanhempien voimat voivat joutua koetukselle, ja heidän toimintakykynsä voi laskea. Ongelmat toimeentulossa voivat aiheuttaa vanhemmille masennusta sekä ahdistusta, joka taas voi heijastua parisuhteeseen ja vanhemmuuden laatuun, ja sitä kautta myös lasten hyvinvointiin ja mielenterveyteen. (Vaarama, ym. 2014. 148.) Huolestuttavaa on se, miten perheet voivat jäädä tarvitsemansa avun ulkopuolelle, koska väsynyt vanhempi ei yksinkertaisesti jaksa hakea tarvitsemaansa tukea.

Köyhyys näkyi tutkimuksen aineistossa aineellisena puutteena, mutta myös sosiaalisten suhteiden kaventumisena sekä perheiden hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Yleisesti perheet kokivat selviävänsä, mutta tämä vaati vanhemmilta mahdollisesti suuria ponnistuksia tai kulutuksen karsimista. Aineistosta kuitenkin nousi esille myös raskaita tunteita, kuten toivottomuutta ja uupumusta arjessa selviämiseen. (Eskelisen ja Sirosen 2017) mukaan köyhyyden voidaan nähdä asettavan rajoja ihmisen sosiaaliselle osallistumiselle, se voi syödä voimavaroja sekä luoda epävarmuutta, ahdistusta ja stressiä selviytymisestä. Näitä asioita ilmenee myös tämän tutkimuksen aineistosta, jossa vanhemmat kokivat varojen puutteen vähentävän esimerkiksi harrastamis- ja vapaa-ajan mahdollisuuksia, rajoittavan omaa päätöksen tekoa sekä se koettiin eri tavoin luovan eritoten vanhemmille epävarmuutta ja stressiä selviytymisestä.

Kaikilla osallistuneilla perheillä oli kokemuksia lapsiperheille suunnatuista tuista ja palveluista. Näihin kokemuksiin liittyi sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Olen tulkinnut vanhempien positiiviset kokemukset asioiksi, joihin ollaan tyytyväisiä ja jonka tyyppisiä toivotaan lisää. Positiivisia kokemuksia vanhemmilla oli, kun he saivat tarpeelliseksi kokemansa tuen tai palvelun, sekä silloin, kun palvelu koettiin asiakaslähtöiseksi. Negatiiviset kokemukset olen tulkinnut asioiksi, joihin toivotaan parannusta ja jotka koetaan tavalla tai toisella riittämättöminä. Negatiiviset kokemukset vanhemmilla syntyivät pääosin kuormittavista hakemisprosesseista sekä kielteisistä tuki- tai palvelupäätöksistä.

Perheiden positiivisten ja negatiivisten kokemusten kautta voidaan tulkita kehittämisideoita liittyen lapsiperheiden tukiin ja palveluihin. Suomessa on kattava sosiaalialan lainsäädäntö, jota on kehitetty vaiheittain sekä osittaisuudistuksilla. Tämän vuoksi siitä on ajan myötä kehittynyt hajanainen, ja vaikeasti hallittavissa oleva kokonaisuus. Tätä kokonaisuutta eivät välttämättä hallitse edes alan ammattilaiset, asiakkaista puhumattakaan. (Hänninen, 2007. 11.) Tämä ilmenee myös tutkimuksen aineistossa, jossa positiivisten sekä negatiivisten kokemusten kautta korostui hajanaiseen palvelujärjestelmään liittyvä palveluohjauksen tarve ja sen merkitys. Osa

vanhemmista koki, että yhteiskunnan kautta saatavia tukia ja palveluita on olemassa, mutta ne eivät tavoita niiden tarvitsijoita. Tästä ilmenee selkeä tarve perheille suunnatulle palveluohjaukselle, jonka kautta perheet löytäisivät tarvittavien palveluiden piiriin. Osa vanhemmista koki myös tarvetta tukeutua vertaistuellisiin ryhmiin, sillä tietoa ei ollut saatavilla helposti yhteiskunnan omien kanavien kautta.

Palvelut, jotka koettiin asiakaslähtöisiksi, vanhemmat olivat pääasiassa niihin tyytyväisiä. Nimensä mukaisesti nämä palvelut suunnitellaan asiakkaan toiveista ja tarpeista lähtöisin, joten niiden voidaan olettaa vastaamaan parhaiten tarpeeseen. Tyytyväisyys korostui, mikäli palvelu oli helposti ja tarvittaessa nopeasti saatavilla. Yleisesti vanhempien antamat esimerkit koskivat kolmannen sektorin palveluita. Näiden palveluiden koettiin vastaavan parhaiten perheiden toiveisiin ja tarpeisiin. Suurta tarvetta koettiin kotiin suuntautuvalle, konkreettiselle avulle, jossa työntekijä tekisi perheiden toivomaa työtä. Samanlaista toivetta palveluille ilmeni myös Takkulan ja Savelan Lapsiperheiden toimiva arki -kyselystä (2018). Kyselyssä selvitettiin lapsiperheiden vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia lapsiperheille suunnatuista palveluista. Kyselyssä selvisi, että 74% vastaajista koki tarvitsevansa lastenhoitoapua ja 37% kodinhoidollista apua. Myös kyselyssä vanhemmat toivoivat, että palveluita olisi tarvittaessa nopeammin saatavilla.

5 POHDINTA

Opinnäytetyö pyrki selvittämään lapsiperheiden vanhempien kokemuksia köyhyydestä, ja sitä kautta perheiden kokemuksista koskien heille suunnattujen tukien ja palveluiden riittävydestä ja niiden kehittämistä. Tutkimuksen tavoite oli saada kokemukseen perustuvaa tietoa köyhyydestä, ja tuoda näin esille mahdollisia kehittämissajatuksia koskien lapsiperheiden tuki- ja palvelujärjestelmää. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina, sillä haastatteluissa haluttiin saada esille juuri perheiden omat kokemukset sekä merkityksenannot. Haastattelujen kautta kerättiin laaja aineisto, josta ilmeni vanhempien omat kokemukset. Köyhyys lapsiperheissä toi vanhemmille erilaisia haasteita sekä toimeentulolle että yleisesti perheen hyvinvoinnille.

Teemahaastattelu oli parhaiten soveltuva menetelmä tämän tyyppisen laadullisen aineiston keräämiseen. Haastatteluista nousi esille asioita, joita tutkija ei voinut etukäteen olettaa tai ennustaa. Haastattelujen suunnittelu, järjestäminen, toteutus sekä purkaminen olivat aikaa vieviä, mutta niillä saatiin kerättyä tämän tutkimuksen mukaista aineistoa. Kerätty aineisto oli laaja, ja sieltä saatiin oletetusti tuotua esille uusia, ennalta aavistamattomia teemoja. Aineistosta saatiin nostettua esille puhujien omat kokemukset sitaattien avulla. Aineiston tulkinta nojasi kuitenkin tutkijan tulkintaan haastateltavien puheista, joten väärinymmärryksen mahdollisuus on. Tutkimuksen luottamuksellisuutta tuettiin äänittämällä haastattelut, jotta niihin pystyttiin palaamaan aina tarvittaessa, joten tutkijan ei tarvinnut tukeutua vain omiin muistiinpanoihin tai muistiinsa.

Toimeksiantajalla, Auta Lasta ry:n Lapsirikas -hankkeella, oli toiveena saada kehittämissajatuksia haastateltavilta perheiltä liittyen palveluiden kehittämiseen. Aineistossa ilmeni, että perheet kokivat hankkeen toiminnan vastaavan hyvin perheiden tarpeisiin, ja palvelu koettiin pääasiassa hyvin toimivaksi. Toiminta sai kiitosta asiakaslähtöisyydestään, matalan kynnyksen toiminnasta sekä kotiin suuntautuvasta palvelusta, joka kuuntelee perheiden toiveita. Perheiltä nousi kuitenkin esiin toive siitä, että palvelua saisi tarvittaessa nopeasti, mikäli perheellä ilmenee yllättävä tarve. Perheiden toiveet toimeksiantajaa kohtaan liittyivät pääasiassa siihen, että palvelua toivottiin yleisesti enemmän ja nopeammin.

Haasteena tutkimuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle tutkija koki aiheeseen liittyvän herkän luonteen. Köyhyys on yleisesti aiheena haastava, sillä siihen liittyy mahdollisesti vahvoja ennakkoluuloja ja -oletuksia. Haastavista elämäntilanteista puhuminen voidaan kokea

epämiellyttäväksi tai jopa ahdistavaksi, joten lähestymistavan tuli olla mahdollisimman ennakkoluuloton sekä sensitiivinen. Tutkijana pyrin luomaan haastateltaville mukavan ja lämpimän ilmapiirin vapaalle keskustelulle. Aiheen ajankohtaisuuden ja tutkimuksen tärkeyden perustelu oli mielestäni hyvä tapa lähestyä haastateltavia, jotta he kertoisivat mahdollisimman aitoja ja todenmukaisia kokemuksia, vaikka se koettaisiin hankalaksi tai epämukavaksi.

Tutkimuksen myötä voidaan huomata, että lapsiperheitä koskeva köyhyys ja sen kokemukset vaatisivat paljon laaja-alaisempaa tutkimusta. Opinnäytetyö tuo pienen ja rajatun näkökulman laajasta aiheesta, joka koskettaa useita suomalaisia. Tutkimuksessa haluttiin tuoda esille juuri näiden henkilöiden kokemuksia aiheesta, ja tässä onnistuttiin hyvin käyttämällä laadullista tutkimusmenetelmää ja teemahaastattelua aineistonhankintamenetelmänä. Syvällisen teemahaastattelun tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa esimerkiksi laajemman, määrällisen tutkimuksen kysymysten luomisessa. Toisaalta toistetulla laadullisella tutkimuksella voitaisiin saada eri kohderyhmältä uusia näkökulmia aiheesta. Tutkimuksessa tulisi määritellä ja rajata tarkasti kohdejoukko, jotta aineistosta saataisiin mahdollisimman monipuolinen ja kuvaileva.

Opinnäytetyö pyrki selvittämään vain lapsiperheiden vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia köyhyydestä. Lapsiperheköyhyyden voidaan olettaa kuitenkin vaikuttavan myös perheiden lapsiin. Koska lapsena koetun köyhyyden voidaan nähdä vaikuttavan pitkälle yksilön elämään, jatkotutkimuksissa olisi hyvä saada esille myös lasten näkökulmaa aiheesta. Lapsiin kohdistetulla tutkimuksella voitaisiin saada uudenlaista näkökulmaa ja erilaisia kehittämisideoita lapsia koskevan köyhyyden vähentämiseksi. Tutkimuksen otos oli myös erittäin naisvaltainen, sillä osallistuneista vanhemmista vain yksi oli miespuolinen. Kehitysjatoksena jatkotutkimuksille olisi hyvä, että saataisiin laajemmin kerättyä myös isien kokemuksia lapsiperheiden köyhyydestä.

Opinnäytetyön tuloksista yksi merkittävimmistä oli mielestäni vanhempien omat kokemukset omasta hyvinvoinnistaan ja jaksamisestaan. Kokemukset siitä, että oma hyvinvointi on joutunut koetukselle altistaa mielestäni perheet erilaisille haasteille, jotka lisäävät perheiden kuormitusta ja hankaloittavat arjen sujumista. Vanhempien uupumus ja epätoivon tunne voivat johtaa siihen, että vanhemmat eivät enää jaksa hakeutua heille tarkoitetun avun piiriin, ja jäävät näin selviämään yksin haastavista tilanteista. Arjen kuormittuessa taloudellisilla haasteilla voivat sekä vanhemmuus että parisuhde joutua koetukselle. Mielestäni eritoten taloudellisissa haasteissa olevien lapsiperheiden vanhempien hyvinvointi on aihe, joka vaatii jatkotutkimuksia.

LÄHTEET

Eskelinen, N. & Sironen, J. 2017. Köyhyys – Syitä ja seurauksia. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin. 23-24.

Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus – Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. STAKES, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 11.

Isola, A. & Suominen, E. 2016. Suomalainen köyhyys. Into Kustannus. 11, 28, 43-47.

Karvonen, S. & Salmi, M. (toim.) 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Suomen Yliopistopaino, Helsinki, 2016. 7, 10, 64.

Kela, Elatustuki. Viitattu 19.12.2019.

Kela, 2018. Kelan tuet. Viitattu 19.12.2019.

Kela, 2019. Lapsiperheiden tuet – Perhe-etuudet ja tuet lapsen sairastuessa. 2-9.

Kela, Toimeentulotuen kokonaisuus. Viitattu 19.12.2019.

Kurttila, T. 2018. Köyhyydellä ei leikitä, Lapsiasianvaltuutetun vuosikirja. 15-16.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, MLL, 2019. Vanhemman ääni -kysely. Raportti vanhemmuutta kuormittavista huolista. 4, 7, 16.

Moisio, P. 2006. Suhteellinen köyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 71, (2006):6. 639, 644.

Omaishoitajaliitto, 2019. Palveluopas 2020-2021, Omaishoitajille ja läheisille. 8-9.

Pelastakaa Lapset ry, 2018. Lapsen ääni 2018. 2-4.

Perälä, M. Halme, N. & Kanste, O. 2014. Lapsiperheiden kokemus palveluiden saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 230-231.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 19.12.2019.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut - Palvelut perheille. Viitattu 11.8.19.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto verkkójulkaisu. 2017. ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2017, 4 Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus. Helsinki: Tilastokeskus, viitattu: 4.11.2019.

Takkula, A. & Savela, S. 2018. Lapsiperheiden Toimiva arki -kysely Pohjois-Pohjanmaan alueen lasten, nuorten ja perheiden parissa toimiville 2.5-16.9.2018. Pohjois-Pohjanmaan LAPE- Toimiva arki -hankkeen toimeksiannosta, Auta Lasta ry, Lapsirikas -hanke. 2-3, 9-10.

Takkula, A. & Savela, S. 2018. Lapsiperheiden Toimiva arki- kysely Pohjois-Pohjanmaan alueen lapsiperheille 24.4-14.5.2018. Pohjois-Pohjanmaan LAPE- Toimiva arki- hankkeen toimeksiannosta, Auta Lasta ry, Lapsirikas- hanke. 5-7.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2015-2019. PunaMusta Oy. 92.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK), 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. 6.

Vaarama, M. Karvonen, S. Kestilä, L. Moisio, P. & Muuri, A. 2014. Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. 145, 148.

Teemat

1. Perheen arki ja kokemukset
2. Tuen ja palveluiden riittävyys
3. Tuen ja palveluiden kehittäminen

Teemat on valittu pohjautuen opinnäytetyön suunnitelman tietoperustaan ja aiheeseen. Ensimmäinen teema on valittu, sillä opinnäytetyön tarkoitus on selvittää juuri perheiden kokemuksia heidän arjessaan. Yhteistyökumppanin Lapsirikas -hankkeen toiminta painottaa juuri apua perheiden arkeen, sillä normaali arki kattaa suurimman osan perheiden elämästä. Opinnäytetyöllä halutaan tuoda esille juuri perheiden ääntä ja kokemuksia lapsiperheiden köyhyydestä, ja siitä miten köyhyys näyttäytyy perheiden jokapäiväisessä elämässä. Teema valittiin, jotta haastateltavilta pystytään saamaan jonkinlainen kuvaus perheiden elämäntilanteesta ja heidän kokemuksistaan.

Lapsiperheitä koskeva köyhyys on perheille haastava elämäntilanne, joka saattaa tapahtua yllättäen. Opinnäytetyössä köyhyys nähdään perheiden haasteena, johon haetaan mahdollisesti apua ja tukea kodin ulkopuolelta, esimerkiksi valtiolta tai erilaisilta järjestöiltä ja auttajilta. Toinen teema (Tuen ja palveluiden riittävyys), on valittu, koska perheiden oletetaan tarvitsevan jonkinlaisia tukimuotoja haastavasta elämäntilanteesta selviämiseen. Teeman kautta halutaan selvittää, ovatko haetut palvelut ja tuet olleet perheen kokemuksesta riittäviä vastaamaan juuri heidän tarpeisiinsa. Oletuksena on, että palvelut ja tuki eivät ole täysin vastanneet haastateltavien tarpeisiin, sillä teoria sekä perheissä koettu köyhyys tukevat tätä ajatusta.

Kolmas teema (Tuen ja palveluiden kehittäminen) on valittu, jotta opinnäytetyö suuntaisi lopulta ajatukset kehittävään yhteiskuntatoimintaan. Koska perheet ovat palveluiden käyttäjiä, heiltä oletetaan löytyvän kehittämisajatuksia ja -ideoita liittyen heidän itsensä käyttämiin palveluihin tai niiden tarpeeseen. Opinnäytetyössä halutaan nostaa esiin positiivinen kehittämisajatus palveluihin ja tukiin liittyen, eikä keskittyä palveluiden tämänhetkisiin epäkohtiin. Teeman tuloksilla halutaan herätellä ajatuksia palveluiden ja tukien kehittämismahdollisuuksista.

Haastattelun runko

Perheen arki ja kokemukset

- Ketä perheeseen kuuluu?
- Miten kuvailisit perheenne elämäntilannetta?
- Käyvätkö vanhemmat töissä / lapset päivähoidossa tai koulussa?
- Miten kuvailisit taloudellista tilannettanne?
- Millaisia muutoksia elämässänne on tapahtunut? Miten ne ovat vaikuttaneet taloudelliseen tilanteeseenne? (Esim. vanhempien ero, sairastuminen, muutto, työttömyys, vanhempainvapaat, opiskelu)

Tuen ja palveluiden riittävyys

- Millaista tukea ja apua olette hakeneet?
- Oletteko saaneet kielteisen päätöksen jostain palvelusta tai jääneet ilman palveluja?
- Oletteko saaneet palveluita ja tukea riittävästi tai riittävän kauan?
- Miten teitä autettu tai opastettu palveluista ja niiden hakemisesta?

Tuen ja palveluiden kehittäminen

- Miten saamanne palvelut ovat auttaneet teitä?
- Onko jotain palveluita tai tukia, joita kokisitte vielä tarvitsevanne? (Olemassa oleva / keksitty palvelu tai tuki)
- Miten koet tulevaisuudensuunnitelmanne tällä hetkellä?

Saatekirje

Opiskelen Oulun Ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan yksikössä sosionomiksi. Teen opinnäytetyönäni haastattelututkimuksen liittyen lapsiperheköyhyyteen yhteistyössä Lapsirikas - hankkeen kanssa. Tutkimuksella halutaan saada lapsiperheiden vanhempien kokemuksia perheiden taloudelliseen tilanteeseen ja lapsiperheille suunnattuihin palveluihin liittyen. Tutkimuksen tuloksilla halutaan tuoda esille lapsiperheiden ääntä sekä nostaa esille kehittämisajatuksia lapsiperheiden palveluista.

Tutkimus toteutetaan haastatteluna, johon teitä kutsutaan osallistumaan. Osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Teillä on oikeus kieltäytyä osallistumasta tai perua osallistumisenne missä tahansa vaiheessa. Vastauksenne käsitellään nimettömänä ja tutkijalla on vaitiolovelvollisuus antamistanne vastauksista. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksista.

Haastattelua varten sovimme yhdessä teille sopivan ajankohdan. Haastattelu voidaan toteuttaa kotonanne tai puhelimitse. Haastattelu kestää noin tunnin ajan. Osallistuminen ei vaadi teiltä mitään etukäteen valmistautumista eikä teille synny osallistumisesta mitään kustannuksia.

Osallistumisesi tutkimukseen on erittäin tärkeää ja kokemuksellasi on väliä!

Haastattelut toteutetaan marraskuun 2019 aikana, ja lopullinen opinnäytetyö valmistuu vuoden 2020 alussa. Sen jälkeen opinnäytetyö on luettavissa Theseus arkistossa.

Vastaa mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin!

Katja Korva

o4koka02@students.oamk.fi